22. Рудь В.С. Трипільська культура півдня лісостепової зони у межиріччі Південного Бугу та Дністра (етапи BII-CI)». Автореф. дисер. на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Київ, 2018. 18 с.
23. Сауляк Б.М. Розвиток деревообробних ремесел Східного Поділля кінця XIX – початку XXI ст. Автореф. дисер. на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Київ, 2015. 21 с.

Віталій Гандзюк

ЧАСОПИС «ЕКОНОМІЧНЕ ЖИТТЯ ПОДІЛЛЯ» В ІСТОРІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПРЕСИ

Анотація. *У статті розглянуто історію становлення та відродження часопису «Економічне життя Поділля», перший номер якого вийшов у 1913 році, а поновлене видання побачило світ у серпні 1997 року. Висвітлено передумови появи журналу в умовах активізації господарського життя Подільської губернії, його тематичне спрямування, організаційні зміни та припинення діяльності в період революційних потрясінь. Проаналізовано зміст першого номера відновленого видання, його редакційні орієнтири й прагнення продовжити традицію висвітлення економічних процесів регіону.*

Ключові слова: *Поділля, Вінниччина, регіональна преса, економічна журналістика, земство, історія періодики, «Економічне життя Поділля», краєзнавство.*

Vitalii Handziuk

THE PERIODICAL «ECONOMIC LIFE OF PODILLIA» IN THE HISTORY OF THE REGIONAL PRESS

Abstract. *The article examines the history of the establishment and revival of the periodical Economic Life of Podillia, the first issue of which was published in 1913, while the relaunched publication appeared in August 1997. It highlights the preconditions for the emergence of the journal amid the intensification of economic activity in Podillia Governorate, its thematic focus, organizational changes, and the cessation of its activities during the revolutionary upheavals. The article analyzes the contents of the first issue of the revived publication, its editorial principles, and its intention to continue the tradition of covering the region's economic processes.*

Keywords: *Podillia, Vinnytsia region, regional press, economic journalism, zemstvo, history of periodicals, Economic Life of Podillia, local history.*

Регіональна періодика є важливим джерелом для вивчення історії окремих територій, їхнього господарського розвитку, суспільних відносин і культурного життя. На сторінках місцевих видань відображаються економічні процеси, проблеми виробництва й торгівлі, діяльність установ, зміни в законодавстві та погляди сучасників на перспективи розвитку краю. Особливу цінність становлять часописи, які не лише інформували читачів, а й ставили за мету систематизувати відомості про регіон і сприяти розв'язанню його господарських проблем.

Одним із таких видань було «Экономическая жизнь Подолии», започатковане 1913 року за участю Подільського губернського земства. У серпні 1997 р. журнал відновив вихід під українською назвою «Економічне життя Поділля». Повернення до назви, що мала історичне коріння, супроводжувалося зверненням до досвіду попередників і прагненням пристосувати традицію регіонального економічного інформування до нових суспільно-економічних умов.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю осмислення історії регіональної преси як складника історико-краєзнавчої спадщини Поділля. Простеження зв'язку між виданням початку XX століття та його відродженням наприкінці 1990-х років дає змогу побачити, які редакційні принципи збереглися, а які змінилися відповідно до потреб нового часу.

Мета дослідження – простежити історію часопису «Економічне життя Поділля» від його заснування в 1913 році до відновлення видання у 1997 році, схарактеризувати його тематичне спрямування на різних етапах і визначити значення часопису для висвітлення економічного життя регіону та збереження традицій подільської періодики.

Наприкінці XIX – на поч. XX ст. господарське життя Поділля потребувало оперативної та фахової інформації. Підприємці, землевласники, представники сільськогосподарського виробництва й торгівлі мали потребу в повідомленнях про ціни, банківські операції, біржову активність, стан перевезень і розвиток окремих галузей господарства [2, с. 56]. Ці питання поступово ставали предметом уваги спеціалізованих періодичних видань.

Одним із ранніх прикладів такої преси став «Справочный листок Подольского общества сельского хозяйства и сельскохозяйственной промышленности», започаткований у м. Вінниці 1899 року. Економічну інформацію також публікували «Подольский край», «Подольские известия», «Життя Поділля» та ін. Проте окремий економічний журнал, присвячений комплексному висвітленню господарських процесів губернії, з'явився лише 1913 року.

Ініціатива його створення належала Подільському губернському земству. Основна роль у заснуванні часопису належала голові губернської земської управи П. М. Александрову, який став редактором видання. Перший номер «Экономической жизни Подолии» вийшов 15 лютого 1913 року [4].

Редакційне завдання журналу полягало у вивченні економічного життя Подільської губернії, з'ясуванні її потреб і розробленні заходів для розвитку продуктивних сил краю. Отже, часопис задумувався не лише як джерело господарських новин, а і як майданчик для аналізу регіональних проблем та пошуку шляхів їх розв'язання [5, с. 2].

На сторінках журналу публікували матеріали з історії господарства Поділля, аналізували окремі галузі сільськогосподарського й промислового виробництва. Тематика охоплювала не тільки безпосередньо виробничі питання, а й соціальні аспекти господарського життя. Про це, зокрема, свідчить публікація про громадську агрономію та господарське становище жінки в Подільській губернії.

До співпраці залучали економістів, господарських діячів і журналістів Поділля, серед яких названо С. Цешевського, Б. Крижанівського, І. Олійника, І.

Бржосніовського та інших авторів. Завдяки широкому тематичному охопленню часопис став одним із видань, на сторінках якого відображалися різні сфери економічного життя губернії.

Історія журналу від початку була пов'язана зі складними суспільно-політичними обставинами. У 1913–1916 роках видання виходило російською мовою. Починаючи з п'ятого номера 1917 року, у ньому з'являлися українськомовні статті, а в 1918–1919 роках часопис видавався українською мовою під назвою «Економічне життя Поділля». Тоді він був органом Подільської губернської народної управи, а редактором став В. К. Приходько.

Змінювалося й місце видання журналу. Упродовж 1913 – початку 1915 року він виходив у Кам'янці, у середині 1915 року редакція перемістилася до Вінниці через наближення фронту Першої світової війни до губернського міста. Наступного року видавці повернулися до Кам'янця-Подільського, а в 1917 році редакція знову опинилася у Вінниці.

За сім років існування часопису вийшло 98 номерів, з урахуванням здвоєних випусків. Революційні події та громадянська війна негативно позначилися на видавничій діяльності в регіоні. У 1917 році журнал припинив регулярне існування, а в листопаді 1918 року редакція здійснила спробу його відновлення.

У зверненні до читачів редакція пояснювала перерву у виданні наслідками війни, водночас наголошуючи, що господарське життя Поділля триває й потребує систематичного висвітлення. Мету оновленого часопису визначали як висвітлення економічних явищ у краї та сприяння його вивченню, необхідному для вироблення практичних заходів розвитку добробуту [1, с. 3]. Однак відновлення виявилося нетривалим. Журнал проіснував близько трьох місяців, а в січні 1919 року його видання припинилося.

Таким чином, перший етап історії «Економічного життя Поділля» охопив період від становлення спеціалізованої економічної преси до її діяльності в умовах воєнних і революційних потрясінь. Попри нетривале існування, часопис залишив свідчення про господарські потреби краю, проблеми виробництва, торгівлі та інфраструктури.

У серпні 1997 року «Економічне життя Поділля» відновило вихід. Новий етап історії часопису був пов'язаний із діяльністю Вінницького регіонального бізнесцентру, який став засновником видання. Редактором журналу був Мар'ян Станович. Перший номер відновленого часопису мав позначення № 1 (99), що символічно пов'язувало його з попередньою історією видання, яке до припинення випуску мало 98 номерів.

Відновлення журналу привернуло увагу представників обласної влади, ділових кіл і краєзнавчої спільноти. Голова Вінницького обласного краєзнавчого товариства «Поділля» Вадим Мазурик у публікації «Друге відродження часопису» висловив сподівання, що редакція зможе реалізувати ідеї засновників історичного видання й перетворити журнал на осередок економічної думки Вінниччини та Подільського регіону [3, с. 7].

У привітанні з нагоди відновлення журналу голова Вінницької обласної державної адміністрації Анатолій Матвієнко наголосив на важливості використання світового досвіду з урахуванням особливостей регіону, підготовки фахівців, розвитку творчого пошуку й поширення нових підходів до

господарювання. Окремо він підкреслив необхідність збереження зв'язку з попереднім досвідом і продовження історії видання, започаткованого 1913 року.

Генеральний директор Вінницького бізнесцентру Олександр Домбровський також акцентував на спадкоємності та розвитку економічного потенціалу регіону. На його думку, журнал мав сприяти поєднанню можливостей підприємництва й податкових структур, підтримувати сприятливі умови господарювання та бути трибуною для тих, хто працює над розвитком рідного краю.

Своє бачення завдань нового видання висловив і голова Державної податкової адміністрації у Вінницькій області Петро Черевко. Він пов'язував роботу журналу з економічним і податковим просвітництвом, допомогою платникам податків у розумінні законодавства та формуванням відповідального ставлення до сплати податків.

Ці звернення дають змогу побачити, що відновлення журналу розглядалося не лише як поновлення виходу періодичного видання. Воно мало стати складником ширшої роботи з економічного інформування, підтримки підприємництва й поширення знань, необхідних для господарської діяльності в нових умовах.

Перший номер відновленого журналу зберіг орієнтацію на практичні потреби читачів. Його зміст об'єднував матеріали про економічну ситуацію в області, фінанси, податки, підприємництво, виробництво, законодавство та діяльність місцевих установ. Серед рубрик були «Економічна ситуація в області», «Наш родовід», «Господарська панорама», «Фінанси», «Податки», «Азбука нового законодавства», «В досьє платнику податків», «Запитання – відповіді», «Калейдоскоп», «Цікавинки» та «Інформація». Така структура поєднувала аналітичні матеріали, фахові консультації, інформаційні повідомлення й публікації пізнавального характеру.

Важливе місце в номері посідав матеріал, покликаний окреслити стан економіки регіону та його перспективи. Цю функцію виконувало інтерв'ю першого заступника голови обласної державної адміністрації Юрія Іванова «Маємо позитивне спрямування, яке треба розвивати і зміцнювати», підготовлене головним редактором Мар'яном Становичем. Вибір такого матеріалу для першого номера відновленого видання перегукувався з редакційною традицією 1913 року, коли журнал розпочинав свою історію з розмови про потреби краю, наявні проблеми та перспективи розвитку.

Виробничу тематику представляла публікація «Насіннєвий: традиції – давні, технології – новітні», присвячена Вінницькому насіннєвому заводу. У ній ішлося про поєднання вітчизняної техніки з обладнанням провідних світових виробників, технології підготовки насіння до сівби та постачання насіння цукрових буряків для восьми областей України.

Інші матеріали висвітлювали діяльність будівельних підприємств, перші кроки банківських установ, результати роботи податкової адміністрації, особливості оподаткування прибутку підприємств і земельних платежів. В інтерв'ю «Управління чи… університет?» порушувалося питання консультування та навчання платників податків, пояснення положень законодавства й запобігання його порушенням. У кореспонденції «Гайсин: з

думкою про завтрашній день» розповідалося про семінари для підприємців, навчання бухгалтерів і консультації з податкових питань.

Журнал також публікував матеріали про підприємницькі послуги, торгівлю та актуальні господарські питання, розміщував рекламу й оголошення. Отже, він прагнув бути не лише джерелом економічної інформації, а й практичним комунікаційним майданчиком для ділового середовища області.

Зіставлення журналу початку XX ст. та його відновленого варіанта 1997 року дає змогу простежити як спадкоємність, так і зміни в регіональній економічній журналістиці.

Спільною рисою двох етапів було прагнення системно висвітлювати господарське життя Поділля, визначати проблеми регіону та інформувати читачів про можливості його розвитку. В обох випадках видання виходило за межі простого повідомлення фактів: його редакційні завдання передбачали аналіз економічних процесів і поширення знань, які могли бути корисними для господарської практики.

Водночас відмінності між виданнями відображали різні історичні обставини. Часопис 1913 року виник за участю земських установ і був зорієнтований на вивчення економічного життя губернії та розвиток її продуктивних сил. Відновлений журнал 1997 року діяв у нових економічних умовах, коли важливими питаннями стали підприємництво, оподаткування, ринкові підходи до господарювання та інформування платників податків.

Зміни простежуються і в тематичній структурі. Якщо видання початку XX століття приділяло увагу сільськогосподарському й промисловому виробництву, історії господарства та інфраструктурним проблемам, то в часописові 1997 року помітне місце посіли фінанси, податкове законодавство, діяльність банків і підприємств, консультаційні матеріали для бізнесу. Водночас збереглася головна орієнтація на практичну користь інформації для читачів. Важливим символічним елементом спадкоємності стало повернення історичної назви й позначення першого відновленого номера як № 1 (99).

Для історичного краєзнавства цей приклад цінний тим, що дає змогу розглядати регіональну пресу не лише як джерело відомостей про минуле, а і як частину історії суспільних інституцій, економічної думки та інформаційних потреб місцевої спільноти. Звернення до матеріалів обох етапів існування журналу створює можливість простежити зміни господарських пріоритетів, характеру економічного інформування та уявлень про роль періодичного видання в розвитку регіону.

Історія «Економічного життя Поділля» засвідчує значення регіональної економічної періодики у висвітленні господарських процесів і формуванні інформаційного середовища Поділля. Заснований 1913 року за участю Подільського губернського земства, журнал став одним із перших спеціалізованих економічних видань краю. Його матеріали відображали стан сільськогосподарського й промислового виробництва, проблеми інфраструктури, торгівлі та соціально-економічного розвитку губернії. Припинення видання в січні 1919 року було пов’язане зі складними суспільно-політичними обставинами. Відновлення журналу в серпні 1997 року стало спробою повернути до регіонального інформаційного простору видання з

історичним ім'ям і традицією економічного інформування. Перший номер нового етапу зберіг орієнтацію на практичні потреби читачів, водночас відобразивши нові пріоритети, пов'язані з підприємництвом, фінансами, оподаткуванням і ринковими відносинами.

Отже, історію часопису доцільно розглядати як приклад відновлення регіональної видавничої традиції після тривалої перерви. Вивчення його матеріалів сприяє глибшому розумінню економічної історії Поділля, розвитку місцевої преси та змін у способах комунікації між фаховими середовищами й читачами.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Від редакції. *Економічне життя Поділля* : видання Подільської Губернської Народньої Управи. Кам'янець-Подільський. 1918. №1. С 3.
2. Воловик Валентин. Соціально-економічне становище Поділля наприкінці XIX – на початку XX століття. *Наукові праці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Історія»*, №2. Вінниця, 2000. С. 56-70, https://doi.org/10.31652/2411-2143-2000-2-56-70 .
3. Мазурик Вадим. Друге відродження часопису. *Економічне життя Поділля* : видання державної податкової адміністрації у Вінницькій області. Вінниця : вид-во «ДТП». 1997. №1. С. 7.
4. *Періодичні видання кінця XVIII – початку XX століття у фондах Хмельницької ОУНБ : каталог* / Департамент інформаційної діяльності, культури, національностей та релігій Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. ОУНБ; уклад. : І. С. Лабчук, О. М. Шеін. Хмельницький : ФОП Стрихар А. М., 2022. С. 15.
5. *Экономическая жизнь Подолии* : двухнедельный орган Подольского Губернского Земства. Каменец-Подольский : тип. Подол. губерн. правления. 1913. № 1. С. 2.

Василь Серветник

СВЯЩЕНИЦЬКА ДИНАСТІЯ ШИПОВИЧІВ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ТА НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ ПОДІЛЛЯ (КІНЕЦЬ XVIII – ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ)

Анотація. *Тема охоплює важливий пласт української регіональної історії. Вона присвячена дослідженню цілої династії священників Шиповичів, які служили у різних повітах Поділля. Династія є класичним прикладом подільського духовного стану, який поєднував душпастирську службу з глибоким інтелектуальним та науковим дослідженням краю, мистецтвом та збереженням української культури. Найяскравішим представником цієї родини був Іван Омелянович Шипович (1857–1936) — відомий український краєзнавець, історик, педагог та священник.*

Ключові слова: *Завалля, Галайківці, Бронниця, Борівка, династія Шиповичів, духовенство Поділля, подільське краєзнавство.*

Vasyl Servetnyk

THE SHIPOVYCH CLERGY DYNASTY IN THE SOCIOCULTURAL AND SCIENTIFIC SPACE OF PODILLIA (LATE 18th – EARLY 20th CENTURY)

Abstract. *The topic covers an important stratum of Ukrainian regional history. It is dedicated to the study of the entire Shipovych dynasty of priests who*